

Frank Van Vree

De wereld is meer dan ooit theater

Theater domineert onze cultuur, meer dan ooit in de geschiedenis. Tenminste, wanneer we religie niet: als theater opvatten. Religie is immers, boven alles, performatief van karakter. Meer piëtistische vormen van geloof, beleden door monniken of door filosofisch ingestelde protestanten, waren en zijn goed beschouwd uitzonderlijk. De kracht van religie lag en ligt immers in de eerste plaats in de rituele handelingen, in ceremonies, in bidden en zingen, in het vieren van gods-dienst. Juist daar liggen dan ook de historische wortels van het wereldlijk theater.

Zo goed als in vroeger eeuwen religie het leven van alledag doordrenkte, zo is onze cultuur doordrongen van het: theater. Theater is overal en is er altijd, zeker na de doorbraak van het snelle internet zo'n tien jaar geleden.

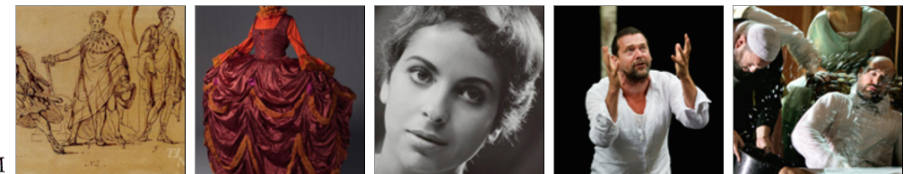
De definitieve omslag op dat punt moet naar mijn idee gezocht worden in de jaren zestig van de vorige eeuw, in dezelfde tijd waarin in Amsterdam het Universiteitstheater werd opgericht. In die jaren zijn zelfs heel concrete gebeurtenissen aan te wijzen die deze omslag symboliseren:

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

het optreden van de schrijver Gerard Reve in de Allerheiligst Hartkerk in 1969 en in diezelfde jaren de nagespeelde katholieke mis in het 'cosmisch ontspanningscentrum' en 'poptempel' Paradiso, een happening waarbij, als ik het goed heb, oud-studenten Theaterwetenschappen actief betrokken waren. Op symbolisch niveau representeren deze manifestaties de ontheiliging van religieuze rituelen: ze werden gereduceerd tot louter theatrale gebeurtenissen.

De jaren zestig vormden de definitieve doorbraak van de 'spectacularisering' van de cultuur, tot in de poriën van de westerse samenleving. Niemand heeft dat misschien scherper waargenomen dan de Franse situationistische denker Guy Debord, wiens *La société du spectacle* (De spektakelsamenleving) in 1967 werd gepubliceerd. In 221 polemische stellingen beschreef Debord de westerse consumptiemaatschappij als een samenleving beheerst door 'spektakel', (een samenleving waarin 'de waarneembare wereld is vervangen door een keur van beelden die erboven staat', terwijl deze beelden worden gepresenteerd 'als het waarneembare bij uitstek'. Reclame, amusement, popmuziek, film en televisie werden in de ogen van deze onorthodoxe marxist bij wijze van 'permanente opiumoorlog' ingezet om het individu te depolitiseren, passief te maken en van zijn ware vrijheid te beroven.

De wereld die Debord beschreef was in zijn tijd nog slechts in de kiem aanwezig. Kijken we om ons heen, dan kunnen we niet anders zeggen dan dat de spectacularisering is uitgegroeid tot een permanente, dynamische tendens op vrijwel alle domeinen van het sociale, politieke en culturele leven.

Of we nu kijken naar de werking van de nationale en internationale politiek of de hedendaagse oorlogvoering, inclusief de strijd van terreurbewegingen, naar rampen en ongelukken, naar morele schandalen, moorden en witte marsen, of naar de manier waarop we onszelf vormgeven op Facebook, in blogs en op discussiefora, op Tinder of persoonlijke pagina's; wanneer we kijken naar Youtube of vergelijkbare platforms, inclusief de schaduwwereld van de pornografie, dan lijkt de waarneembare wereld louter te bestaan uit een onafzienbare stroom van elkaar snel opvolgende, geënceneerde voorstellingen in tekst, beeld en geluid.

Zonder te willen zeggen dat de samenleving alleen maar uit beelden bestaat, dat oorlog alleen maar spektakel is of dat ons persoonlijk leven kan worden herleid tot onze digitale zelfrepresentaties, lijkt mij de conclusie onontkoombaar: de laatste halve eeuw, sinds de oprichting van het Universiteitstheater, heeft theater inderdaad de wereld veroverd.

